

مطالعه میدانی اعتراضات کارگری در عسلویه از نیمه دوم دهه ۱۳۹۰ به این سو از منظر حکمرانی خوب

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۲۶

خلیل اله سردارنیا^۱

اسماعیل کازرونی^۲

چکیده

پرسش اصلی این نوشتار این است که مهمترین دلایل اعتراضات کارگری در عسلویه و پیامدهای آن از نیمه دوم دهه ۱۳۹۰ به این سو چه بوده و مهمترین پیشنهادها برای نهادینه شدن مطالبه‌گری و جلوگیری از رادیکالیسم کارگری از منظر شاخص‌های مدل و نظریه حکمرانی خوب کدامند؟ یافته این پژوهش میدانی با تکنیک مصاحبه از کارگران، فعالان کارگری و کارشناسان، حاکی از جایگاه نخست مولفه‌های اقتصادی، جایگاه دوم مولفه‌های اجتماعی و فرهنگی و سپس جایگاه سوم مولفه‌های نهادی (نظارتی، اعتمادی، تنظیمی و غیره) به عنوان محرک‌ها یا ریشه‌های اعتراضات کارگری در عسلویه است. البته در باور کارشناسان به دلیل دانش تخصصی و اهمیت عوامل نهادی، اهمیت مولفه‌های نهادی در ریشه‌یابی اعتراضات و پیامدها در مقایسه با کارگران بالا بود. برخی از مهمترین پیامدهای این اعتراضات کارگری برای کشور عبارت بودند از افزایش آسیب‌پذیری امنیت داخلی، کاهش اعتماد و ضعف مقبولیت عملکردی نهادهای حکومتی و تشکل‌های صنفی کارگری و اثرات سرایتی اعتراضات کارگری به مناطق مشابه. در پایان، برای جلوگیری از رادیکالیسم کارگری و نهادمندسازی مطالبات آنها پیشنهادات کاربردی از منظر نظریه حکمرانی خوب ارائه می‌شوند.

واژگان کلیدی: اعتراضات کارگری، ریشه‌ها، پیامدها، نظریه حکمرانی خوب، عسلویه.

۱. استاد علوم سیاسی دانشگاه شیراز (نویسنده مسئول)

kh_sardarnia@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0003-2033-2312>

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه شیراز

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

امروزه چالش‌های امنیتی به مثابه مهمترین نگرانی و دل‌مشغولی دولت‌ها در کشورها و جوامع چندپاره قومی و مذهبی هستند. ادر ادبیات نظری علوم اجتماعی و سیاسی باور بر این است که توسعه در نبود امنیت و ثبات حاصل نمی‌شود لذا بین گفتمانهای امنیتی و توسعه ارتباط تنگاتنگی وجود دارد. در مقطع زمانی پساجنگ سرد، برداشت‌ها از مفهوم امنیت دچار دگردیسی شدند، «مکتب کپنهاگ»^۳ در تغییر تلقی از مفهوم امنیت پیشگام بوده است. این مکتب بر این باور است که در حال حاضر تلقی تک بعدی (سخت‌افزاری، نظامی) از امنیت کفایت نمی‌کند، لذا دایره امنیت را در شکل گسترده و جامعه بنیاد با مولفه‌هایی همچون نظامی، اقتصادی، سیاسی، قومی - مذهبی و زیستی تعریف کرده است. در جوامع چندپاره جمعیتی خاورمیانه به خاطر سیاسی شدن هویت‌های قومی و مذهبی، نوعی دگردیسی مفهومی به سمت ژئوکالچریسم^۴ یا اعتراضات و پویش‌های سیاسی هویت‌بنیاد یا فرهنگی روی داده است.

در چند دهه اخیر، با تحول مفهومی در امنیت به سمت «جامعه بنیاد شدن» و پیچیده شدن ابعاد امنیتی، تغییر و تحول از حکومت‌داری یک سویه کلاسیک به سمت مدل و نظریه «حکمرانی خوب» ضرورت یافته است. حکمرانی خوب به مثابه بهترین ساز و کاری است که می‌تواند در ارتباط با مردم، تشکله‌ها و اقشار مختلف و جلب همکاری آنها سبب‌ساز توسعه و ثبات و امنیت شود و با ایجاد فرصت‌های برابر و رفع تبعیض‌ها می‌تواند بسترساز مشروعیت حکومت‌های ملی و محلی و عدم نافرمانی مردم گردد.

ایران یکی از کشورهایی است که پس از انقلاب از دستاوردهای قابل توجه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی برخوردار شده و از جهت شاخص‌های امنیتی، اجتماعی و عمومی از موقعیت نسبتاً خوبی برخوردار است. با این وجود، هنوز با دستاوردهای مطلوب به ویژه در ساحت اقتصادی و خدماتی فاصله قابل توجهی دارد. فاصله بین وضع موجود و مطلوب، بسترساز بحران و اعتراض‌های سیاسی بویژه از نیمه دوم دهه ۱۳۹۰ به این سو در اعتراضات دی ماه ۱۳۹۶، آبان ۱۳۹۸ و پاییز ۱۴۰۱ بوده است. یکی از مهمترین حوزه‌های مکانی یا جغرافیایی اعتراض‌های چند سال اخیر، شهرهای صنعتی از جمله عسلویه بوده است. عسلویه که پایتخت انرژی ایران نامیده می‌شود از بالاترین حساسیت امنیتی و اقتصادی برخوردار است.

وجود تاسیسات صنعتی و ذخایر عظیم گازی، عسلویه را به یکی از مهمترین مراکز صنعتی و اقتصادی کشور تبدیل کرده است.

3. Copenhagen School

4. Geoculturalism

در شهرهای بسیار کوچک همچون عسلویه، ورود صنعت نفت در کنار شاخص‌های خوب توسعه یافتگی صنعتی در ابعاد گازی و پتروشیمی و برخورداری مردم از پاره‌ای ابعاد اقتصادی و رفاهی که انکارناپذیر هستند، اما به دلایلی همچون شکاف طبقاتی، تجربه تبعیض کارگران بومی و ساده‌با کارگران ماهر و غیربومی، سطح پایین استانداردهای رفاهی، بهداشتی و خدماتی، آلودگی‌های زیست محیطی، نابهنجاری‌های اجتماعی و تعارض‌ها و نابرابری‌های فرهنگی و قومی، در سال‌های اخیر با یک سری اعتراضات کارگری برخاسته از نارضایتی‌های اقتصادی و اجتماعی مواجه بوده‌اند و استمرار نسبی داشته است.

مساله و تهدید مهم، اشاعه زنجیروار اعتراضات به مناطق دیگر با زمینه‌های مشترک نارضایتی است. اکثر اعتراض‌های کارگران در این سال‌ها کاملاً صنفی بوده و انگیزه‌ای سیاسی نداشته‌اند. قدرت صنفی کارگران نفت به عنوان یک قدرت بزرگ در صنعت نفت و گاز و در کل اقتصاد کشور تاثیرگذار است، این قدرت صنفی می‌تواند از طریق تاثیر بر شرایط کارگری و درآمد کارگران، تعیین سیاست‌های مربوط به صنعت نفت و گاز و حتی تأثیر بر سیاست‌های کلی کشور به عنوان یکی از قدرت‌های اجتماعی برای امنیت و ثبات سیاسی کشور مهم باشد. در این پژوهش سؤال اصلی این است که مهمترین ریشه‌های اعتراضات کارگری کارگران رده پایین (قراردادی، پیمانکاری و...) صنعتی و غیرصنعتی از نیمه دوم دهه ۱۳۹۰ به این سو چه بوده و مهمترین چالش‌های امنیتی ناشی از آن در این منطقه چه هستند؟

پیشینه پژوهش

اعوانی (۱۳۹۹) در پایان نامه خود با عنوان «آسیب‌شناسی روند توسعه شهری (نمونه موردی: شهر عسلویه» از زاویه برنامه‌ریزی شهری و با روش پرسش‌نامه‌ای روند توسعه شهر عسلویه در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی-جمعیتی، زیست‌محیطی و کالبدی را بررسی آسیب‌شناسانه کرده است. جامعه آماری آن اهالی محل و کارشناسان و متخصصان بوده‌اند. حاتمی نیا (۱۳۹۹) در پایان نامه خود با عنوان «پیامدها و چالش‌های سیاسی-امنیتی ناشی از تحولات صنعت نفت و گاز در جنوب استان بوشهر پس از انقلاب اسلامی»، پیامدها و چالش‌های سیاسی-امنیتی ناشی از گسترش صنایع نفت و گاز در جنوب استان بوشهر پس از انقلاب اسلامی را بررسی کرده است.

در ابعاد امنیتی بر شکل‌گیری مهاجرت گسترده به شکاف طبقاتی، تبعیض، شورش‌ها و اعتصاب‌ها پرداخته شده است. صدوق، سجادی و امیری (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با «عنوان تحلیل پایداری اجتماعی اثرات

توسعه صنعتی منطقه ویژه پارس جنوبی در بخش عسلویه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی و جمعیتی ناشی از توسعه صنایع نفت و گاز در این منطقه پرداخته‌اند. جامعه نمونه تعداد ۲۰۰ سرپرست خانوار بوده است نتایج نشان می‌دهد که تغییرات در ویژگی‌های جمعیتی بخش عسلویه نه تنها بهبودی نداشته‌اند، بلکه عامل پایداری اجتماعی را نیز تحت تاثیر قرار داده‌اند. توسلی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «شناسایی عوامل کلیدی موثر در اعتصابات کارکنان در سازمان با رویکرد اعتصابات کارگری» پرداخته است. جامعه مورد بررسی کارکنان سازمان‌ها و شرکت‌های مختلف است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که عواملی همچون حقوق پایین، شرایط کاری بد، رفتار بد مدیران، عدم رضایت از شرایط کاری، عدم رعایت عدالت سازمانی و تضاد بین سیاست‌های سازمانی و مصالح کارکنان بر نارضایتی و اعتصاب کارکنان موثر بوده‌اند.

در مطالعات خارجی انجام شده می‌توان به مطالعه مولر (۲۰۰۱) در ارتباط با کلان شهر پترزبورگ و حاشیه صنعتی آن در بی سالهای ۱۸۷۰ الی ۱۹۲۰ میلادی اشاره کرد. این تحقیق نشان می‌دهد که رشد صنعتی سریع در پترزبورگ منجر به شکل‌گیری مناطق مسکونی بزرگی و به دنبال آن سبب ایجاد مشکلات زیست‌محیطی به ویژه آلودگی هوا، آب و خاک شد. نتیجه مطالعه تجربی هونگا، کایا و هانون (۲۰۱۱) با عنوان «بررسی توسعه پایدار شهرهای کوچک صنعتی و معدنی (نمونه موردی: هر کوانگو در استان شانشی چین نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در بهبود شرایط زیستی و خدمات شهری در شهرهای کوچک معدنی، می‌تواند به بهبود وضعیت زندگی ساکنان و ارتقاء سطح زندگی در این شهرها کمک کند. نتیجه مطالعه لکسونو و دیگران (۲۰۱۸) با عنوان «عوامل موثر بر اعتصاب کاری» در منطقه جابودتابک اندونزی نشان می‌دهد که ۶ عامل همبستگی، عامل محیط کار، عامل خطر فناوری و شغلی، شخصی عامل، عامل پیوند و عامل آزادی حقوق با اعتراض‌های کارگری ارتباط داشته‌اند.

بدون نادیده گرفتن اهمیت پژوهش‌های انجام شده، به نظر می‌رسد به دلایل زیر، انجام این پژوهش از ضرورت و نوآوری برخوردار است: ۱. تفاوت‌های این مطالعه با مطالعات پیشین از جهت مدل نظری که مدل نظری حکمرانی خوب ۲. تفاوت این مطالعه و مطالعات دیگر از جهت روش یعنی به شکل میدانی و مصاحبه‌ای ۳. تفاوت بازه زمانی این پژوهش با پژوهش‌های گذشته که مربوط به پس از نیمه دوم دهه ۱۳۹۰ با قالب‌ها و ماهیت جدید است. ۴. اهمیت بسیار بالای منطقه عسلویه از حیث اقتصادی، امنیتی و امکان سرایت چالش‌های این منطقه به مناطق مختلف کارگری و صنعتی کشور.

چهار چوب مفهومی و نظری پژوهش

پیش از طرح مدل نظری، چند مفهوم کلیدی تعریف مفهومی می‌شود. «اعتراض»؛ بیان نارضایتی و مخالفت با تفکرات، سیاست‌ها، تصمیم‌ها، شخصیت‌ها یا هر موضوع دیگری است. اعتراض‌ها در اشکال مسالمت آمیز یا قانونی و غیرقانونی خشونت آمیز روی می‌دهند. یکی از انواع رایج اعتراض‌ها از نوع صنفی است که در آن، اعضای یک حرفه یا صنف درباره‌ی مسئله‌ای که برای آنها مهم است، اعتراض خود را به روش‌های مختلفی نشان می‌دهند (پیران، ۱۳۸۴: ۳۷). «نابرابری‌های اجتماعی»؛ به وضعیتی گفته می‌شود که در آن، تفاوت‌های قابل توجهی در دسترسی مردم به منابع، خدمات و فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی وجود دارد. این نابرابری بر اساس موقعیت‌ها، جنسیت، سن، نژاد، زبان، اعتقادات و دیگر عوامل می‌تواند شکل‌گیری کند (لهسایبی‌زاده، ۱۳۷۷: ۲۴). «امنیت» به معنای نبود تهدید و وجود مصونیت و آرامش در برابر انواع تهدیدهای اقتصادی، نظامی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی در اشکال نرم رسانه‌ای، سایبری، سخت و نیمه سخت. این مفهوم بسیار نسبی است، زیرا هیچ جامعه یا کشوری نمی‌تواند از همه تهدیدات در برابر آن مصون باشد (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴-۳۲).

«حکمرانی خوب» یکی از مهمترین مفاهیمی است که در بیش از دو دهه اخیر در محافل علمی به جد مورد توجه قرار گرفته است. از اواخر دهه ۱۹۸۰ اصطلاح حکمرانی خوب با پیشگامی بانک جهانی نخست با محتوای اقتصادی و با تمرکز بر کاهش تصدی‌گری دولت در عرصه اقتصاد و انجام تعدیل ساختاری به کار برده شد. بانک جهانی در دهه ۱۹۹۰ به این تعریف و حیطه موضوعی اقتصادی محدود نماند. لذا دایره آن را به عرصه‌های سیاسی با محوریت آزادی‌ها، امنیت، جامعه مدنی و مانند آن در تعامل بین حکومت و جامعه و نهادهای مدنی توسعه داد (سردارنیا، ۱۳۸۸: ۱۳۵). از دهه ۱۹۹۰ به این سو، اصطلاح حکمرانی خوب از ابهام در آمد و به صورت گسترده استفاده شد.

اندیشمندان از زاویه‌های گوناگون با متغیرهای مستقلی همچون سرمایه اجتماعی، فرهنگ مدنی، آگاهی‌های سیاسی و مدنی، نوع عملکرد مدیریتی نخبگان حکومتی، موضوع چگونگی، امکان یا الزامات برای تحقق حکمرانی خوب در حوزه‌های گوناگون در مدیریت جوامع و نظام‌های سیاسی و اداری را مورد توجه قرار داده‌اند. امروزه با گسترده شدن و پیچیده‌تر شدن جوامع شهری، موضوع حکمرانی خوب با محوریت جلب همکاری مردم و نهادهای مدنی و دوسویگی یا روابط متقابل حکومت و شهروندان برای مدیریت جامعه، به مراتب و بسیار بیشتر از گذشته اهمیت و ضرورت یافته و دیگر، رهیافت‌های سنتی و قدیمی اعمال حاکمیت و مدیریت یک سویه برای اداره شهرهای

پېچیده امروز مناسب به نظر نمی‌رسند. لذا رویکردهای جدید مدیریتی در قالب حکمرانی خوب شهری و توسعه سازوکارهای مرتبط با آن ضروری هستند.

«حکمرانی» به پویاها یا فرایندهای تصمیم‌گیری، چگونگی اعمال قدرت و تعامل دولت و شهروندان (افراد و گروه‌ها) اشاره دارد. به طور بنیادی حکمرانی راجع به اعمال قدرت، تعامل و پاسخگویی است و با سوالات مهمی مرتبط است چگونه تصمیم‌ها اتخاذ می‌شوند، چه کسی یا کسانی تصمیم‌گیر هستند، تعامل دولت و شهروندان چگونه باید صورت گیرد؟ این سوال‌ها را می‌توان در سطح محلی، منطقه ای، کشوری، جهانی و نهادی مطرح کرد (Plumptre, 1999: 3). به طور خلاصه، شاخص‌های مهم حکمرانی خوب را می‌توان چنین بر شمرد:

۱. مشروعیت حکومت به معنی پذیرش عمومی حکومت و حاکمان توسط مردم بر اساس معیارهایی همچون قانونی بودن حاکمان و تصمیم‌گیری آنها، کسب رضایت مردم و کارآمدی حکومت ۲. پاسخگویی حکومت، شهروندان و جامعه مدنی در قبال تصمیم‌ها و رفتارهای خود
۳. مدیریت کارآمد جامعه در ابعاد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی
۴. گردش آزاد اطلاعات و شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها ۵. مشارکت آزاد و برابر همه گروه‌های سیاسی - اجتماعی و انجمنهای مدنی ۶. حاکمیت قانون و برابری همه در برابر قانون ۷. نظارت و کنترل منطقی و صحیح دولت بر جامعه و جامعه بر دولت ۸. کاهش تبعیض و فساد در ابعاد گوناگون ۹. بی‌طرفی حکومت و تفکیک قوا ۱۰. رسانه‌های مستقل ... (سردارنیا، ۱۳۸۸: ۱۳۶).

با عنایت به این شاخص‌ها به نظر می‌رسد حکمرانی خوب، ویژگی بارز حکومت‌های دموکراتیک باشد و بدون تحقق دموکراسی، حکمران خوب تحقق نمی‌یابد. امروزه بر شاخص‌های نرم مانند پاسخگویی، کارآمدی، مسئولیت‌پذیری، کسب رضایت عمومی، کیفیت زندگی و کسب اطلاعات در ارتباط با حکمرانی خوب تاکید می‌شوند. حکمرانی خوب منجر به افزایش میزان اعتماد و رضایت عمومی نسبت به حکومت خواهد شد (Boucaret & Dewalle 2003: 329). یک مبنای اساسی برای ویژگی‌های حکمرانی خوب، شاخص‌های هشت‌گانه ای است که توسط برنامه سازمان ملل و بانک جهانی مطرح شده‌اند. این شاخص‌ها عبارتند از: ۱. مشارکت ۲. قانونمندی ۳. شفافیت ۴. مسئولیت‌پذیری ۵. اجماع محوری ۶. عدالت محوری ۷. کارایی و اثربخشی ۸. پاسخگویی (Vansant, 2001: 6-8).

جامعه آماری و روش پژوهش

در این مطالعه، جامعه آماری شامل فعالان کارگری و کارگران عسلویه اعم از کارگران ماهر، نیمه ماهر و ساده و پژوهشگران و صاحب‌نظران

دانشگاهی و غیردانشگاهی در رشته‌های مختلف در حوزه‌های علوم اجتماعی و سیاسی بودند. حجم نمونه در جامعه آماری مورد مطالعه شامل ۸۰ کارگر، ۲۰ فعال صنفی کارگری و ۲۵ پژوهشگر و صاحب‌نظر در رشته‌های علوم اجتماعی و سیاسی و حوزه شبکه‌های اجتماعی سایبری بودند. از آنجا که مطالعه به صورت کیفی و میدانی بود با اشباع و تکراری شدن پاسخ‌ها از اضافه شدن افراد جدید در هر سه سطح به حجم نمونه خودداری شد. از طریق مصاحبه با خود کارگران و فعالان کارگری، درک کیفی در حوزه میدان به دست آمده است. مصاحبه‌ها به صورت گفتگوی مستقیم و صمیمانه با افراد جامعه آماری صورت گرفته‌اند. از طریق این مصاحبه‌ها، تلاش شده تا نگاهی عمیق‌تر به اعتراضات، مشکلات و نیازهای کارگران حاصل شود. با مصاحبه با پژوهشگران تخصصی، درک تخصصی از موضوع حاصل شده است.

در این تحقیق، از تکنیک تحلیل محتوای کیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. تحلیل محتوای کیفی از تکنیک‌های مورد استفاده در پژوهش‌های کیفی است که به منظور تفسیر ذهنی محتوای داده‌های متنی و یا گفتاری به کار می‌رود. در این روش، داده‌های متنی با استفاده از فرآیندهای طبقه‌بندی نظام‌مند شناخته شده، کدبندی و تم‌سازی شده و یا الگوهای شناخته شده طراحی می‌شوند تا ویژگی‌ها مختلف پیام‌ها شناسایی شود. سپس با تحلیل و تفسیر این ویژگی‌ها، توصیفی از محتوای داده‌های متنی و یا گفتاری ارائه می‌شود (Hisu & Shanon, 2005: 1286). در فرآیند تحلیل محتوای کیفی، داده‌ها با دقت بررسی و تحلیل شده و ویژگی‌ها مختلف آن‌ها شناسایی می‌شوند. هدف اصلی در رویکردهای کیفی، درک ژرف و کیفیتی از پدیده‌های مورد بررسی است که توسط داده‌های متنی و یا گفتاری به دست می‌آید (مومنی‌راد و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۹۳).

جدول ۱: مشخصات فردی پاسخ‌دهندگان (کارگران و فعالان کارگری در عسلویه)

سن	۳۰-۲۰	۴۰-۳۰	۵۰-۴۰	۶۰-۵۰
درصد	۳۰	۴۵	۲۰	۵
میزان تحصیلات	زیر دیپلم	دیپلم و فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس
درصد	۲۰	۳۰	۴۵	۵
میزان درآمد (میلیون تومان)	۱۰ تا ۵	۱۵ تا ۱۰	۲۰ تا ۱۵	۲۰ به بالا
درصد	۲۰	۳۰	۴۰	۱۰
محل اقامت	شهر عسلویه	شهرهای اطراف	کمپ	پراکنده
درصد	۲۰	۱۰	۶۵	۵
قومیت	فارس	عرب	لر	سایر
درصد	۳۵	۲۰	۳۵	۱۰

جدول ۲: مشخصات فردی پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه‌ی کارشناسان و مسئولین

جنسیت	مرد	زن		
درصد	۸۵	۱۵		
تحصیلات	لیسانس	فوق لیسانس	دکتر و بالاتر	
درصد	۲۰	۵۰	۳۰	
سمت	مسئولین	کارمند	پژوهشگر	مشاور و استاذ دانشگاه
درصد	۱۵	۲۰	۳۵	۳۰

مهمترین پرسش‌های اصلی مرتبط با کارگران و فعالان کارگری عبارتند از: ۱. دلایل و انگیزه‌های خود را از شرکت در اعتراضات اولویت‌بندی کنید، مهم‌ترین آن را ذکر کنید. (شامل دستمزد، امنیت شغلی، ساعات و روزهای کار، بیمه و...) ۲. در صورت شرکت در اعتراضات و اعتصاب‌ها چقدر امید دارید استمرار این گونه اعتراض‌ها به تحقق مطالبات و رسیدن به اهداف کارگران مفید باشد؟ ۳. در چند سال اخیر چند بار برای بیان مطالبات خود در اعتراضات و اعتصاب‌ها چه داخل محوطه کار چه بیرون از آن و در خیابان شرکت کرده‌اید؟ ۴. آیا حاکمیت و نهادهای شهرستانی و استانی فرصت‌ها و تمهیدات قانونی برای شکل و فعالیت و روابط خوب و مستمر اتحادیه‌ها صنفی با کارگران را فراهم کرده‌اند؟ ۵. در چند سال اخیر چند بار برای بیان مشکلات شغلی و مطالبات خود در زمینه مختلف به اتحادیه‌های صنفی مراجعه کرده‌اید و پاسخی دریافت کرده‌اید؟ توضیح دهید. ۶. تا چه اندازه تشکلهای صنفی یا اتحادیه‌ها را در پاسخ به مطالبات شغلی، رفاهی و... سودمند یافته‌اید؟

پرسش‌های مرتبط با پژوهشگران و کارشناسان عبارتند از: ۱. مهمترین دلایل اعتراضات کارگران در عسلویه و مناطق کارگری مشابه را بیان کنید؟ ۲. اعتراضات کارگران در چند سال اخیر از جهات مختلف، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، زیست‌محیطی و چگونه ارزیابی می‌کنید؟ ۳. مهم‌ترین پیشنهادها برای شما برای خارج نشدن اعتراضات کارگران از مسیر مسالمت‌آمیز و مدنی چه هستند؟

یافته‌های پژوهش

یافته‌های مربوط به مصاحبه با فعالان کارگری و کارگران

جدول ۱: دلایل مشارکت کارگران در اعتراض‌های کارگری عسلویه (کارگران و فعالان کارگری)

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	جایگاه مقوله‌ها به درصد
اقتصادی	۱- حقوق و دستمزد پایین به ویژه برای کارگران ساده ۲. بالا بودن هزینه‌های زندگی و تورم ۳. شرایط و محیط کاری بد ۴. دیر کردهای بعضاً مکرر در پرداخت حقوق و بیمه‌ها ۵. تهدید به اخراج کارگران غیر ماهر یا عدم امنیت شغلی ۶. تفاوت بسیار بالای درآمدی بین کارگران ماهر و غیر ماهر	۷۰
اجتماعی و فرهنگی	۱. سطح پایین رفاه و خدمات به ویژه برای کارگران ساده ۲. سطح پایین آموزش حرفه ای ۳. بدی آب و هوا و آلودگی‌های زیست محیطی ۴. تبعیض و نابرابری در محیط کار و سوء استفاده از کارگران ۵. سطح پایین خدمات بهداشتی و درمانی ۶. تنش‌های اجتماعی فرهنگی بین اقوام و فرهنگ‌ها ۷. سطح پایین امکانات رفاهی و بهداشتی ۸. فشارهای اجتماعی، روانی در محیط کار و زندگی ۹. افزایش بجرم و جنایت ۱۰ اعتیاد ۱۱. غیره	۲۰
نهادی و شبکه‌های اجتماعی	۱. نظارت کم بر کارفرمایان و پیمانکاران ۲. آزادی کمتر برای تجمعات برای بیان مطالبه‌ها و پیگیری حقوق ۳. کم توجهی تشکلهای صنفی کارگری به کارگران ۴. ۴. اطلاع رسانی خوب شبکه‌های اجتماعی ۵. سایر	۱۰

در چارچوب شاخص‌های نهادی، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی مدل و نظریه حکمرانی خوب، بر اساس فراوانی، رتبه‌ها و درصد، جایگاه و اهمیت هر یک از مقوله‌ها یعنی دلایل و مطالبات تاثیرگذار بر مشارکت در اعتراض‌ها از دید خود کارگران و فعالان صنفی به ترتیب عبارتند از: مقوله‌های اقتصاد ۷۰ درصد، اجتماعی و فرهنگی ۲۰ درصد و نهادی و شبکه‌های اجتماعی ۱۰ درصد. برای این اساس درخواست‌ها و مطالبات اقتصادی مربوط حقوق، بیمه و شرایط کاری بیشترین فراوانی را در بین کارگران به خود اختصاص داده‌اند و پس آن مطالبات اجتماعی و فرهنگی مانند سطح پایین و ضعیف استانداردهای رفاهی و خدماتی و پس از آن عوامل نهادی بیشترین فراوانی را در بین کارگران و فعالان داشته‌اند. جزییات فیش‌ها، مسیربندی، تم سازی و مقوله‌یابی ریشه‌های اقتصادی اعتراضات از نظر کارگران

جدول ۲- جزییات ریشه‌های اقتصادی از نظر کارگران

مقوله‌های اصلی	زیر مقوله‌ها	متون استخراجی
اقتصادی	۱. حقوق و دستمزد نامناسب	یکی از شکایات رایج کارگران، حقوق و دستمزد نامناسب است.
	۲. شرایط کاری نامناسب	شامل ساعات کاری طولانی، کمبود تجهیزات ایمنی یا شرایط کار خطرناک
	۳. کمبود حقوق کارگری	از جمله حق به مذاکره برای قراردادهای کاری
	۴. افزایش هزینه‌های زندگی	با توجه به شرایط اقتصادی کشور و تورم، تورم، گرانی و....
	۵. تأخیر در پرداخت حقوق و بیمه‌ها	کارگران با تأخیر در دریافت حقوق یا بیمه‌های خود مواجه هستند.
	۶. عدم امنیت شغلی	ناپایداری شغلی، که ناشی از تغییرات سیاسی یا اقتصادی یا اعمال سیاست‌های کارفرمایی باشد
	۷. عدم توانایی در تأمین نیازهای اساسی	کارگران به دلیل کمبود درآمد کافی نمی‌توانند نیازهای اساسی خود را تأمین کنند
	۸. بی‌عدالتی در توزیع درآمد	پرتال جامع علوم انسانی

مقوله‌های اصلی	زیر مقوله‌ها	مثنون استخراجی
	۹. نارضایتی از سیاست‌های کلان اقتصادی و تحریم‌ها	کارگران احساس می‌کنند که درآمد آنها نسبت به نیروهای رسمی و دیگر کارکنان ناعادلانه است
	۱۰. عدم امکان ترفیع و پیشرفت شغلی	برخی کارگران از سیاست‌های کلان اقتصادی دولت و تأثیر منفی تحریم‌های بین‌المللی بر صنعت نفت و گاز و شرایط کاری خود نگران هستند
	۱۱. تهدید به اخراج یا تنبیه‌های غیرعادلانه	کارگران از عدم امکان ترفیع و پیشرفت شغلی به دلیل محدودیت‌ها و سیاست‌های شرکت‌ها اعتراض دارند.
	۱۲. عدم آموزش‌های کافی و رعایت نکردن موارد ایمنی	برخی کارگران از تهدید به اخراج یا تنبیه‌های غیرعادلانه به دلیل اعتراض به شرایط کاری اعتراض دارند
	۱۳. نارضایتی از عدم توجه به سوابق کاری	کارگران از نبود لوزام و آموزش‌های حرفه‌ای گلایمند هستند
		کارگران به خاطر عدم توجه به سوابق کاری و تجربه‌های آن‌ها در ترقی‌های شغلی ناراضی باشند و اعتراض کنند.

جدول ۳- جزییات ریشه‌های اجتماعی و فرهنگی اعتراضات از نظر کارگران

مقوله‌های اصلی	زیر مقوله‌ها	متون استخراجی
اجتماعی و فرهنگی	۱. عدم امکانات رفاهی و بهداشتی	کمبود مسکن و خوابگاه مناسب، امکانات بهداشتی و تفریحی
	۲. تبعیض و نابرابری در محیط کار	برخی کارگران از تبعیض جنسیتی، نژادی یا اجتماعی در محیط کاری اعتراض دارند.
	۳. سوء استفاده از کارگران ناآگاه	برخی از کارگران از سوء استفاده کارفرمایان از کارگران به عنوان نیروی کار ارزان قیمت و بدون حقوق و مزایا اعتراض دارند
	۴. فشارهای اجتماعی روانی و استرس	کارگران در محیط‌های کاری فشارهای روانی و استرس زیادی تحمل می‌کنند و روی کیفیت زندگی و روابط خانوادگی کارگران تأثیر منفی گذاشته است،
	۵. افزایش بزهکاری، اعتیاد و فروش مواد مخدر و....	افزایش جرائم تأثیر منفی بر روی سلامت روانی کارکنان داشته است.
	۶. بدی آب و هوا و مسائل زیست محیطی و آلودگی	باعث شده است که سلامت آن‌ها به خطر بیفتد.

جدول ۴- جزییات ریشه‌های نهادی اعتراضات از نظر کارگران

مقوله‌های اصلی	زیر مقوله‌ها	متون استخراجی
نهادی و شبکه‌های اجتماعی	۱. عدم نظارت جدی بر کارفرمایان و پیمانکاران و پیگیری مطالبات کارگران توسط مسئولان	نهادهای نظارتی صنعت نفتی و سازمان‌های دولتی نظارت کافی بر کارفرماها ندارند
	۲. عدم اجازه تجمع مسالمت‌آمیز کارگری برای مطالبه‌گری و پیگیری حقوق	مسئولان تمامی تجمع کارگران برای بیان اعتراض مخالفت دارند
	۳. سطح ضعیف پاسخگویی نهادهای ملی و محلی شرکت‌های پیمانکاری	نهادهای خود را ملزم به پاسخگویی به کارگران نمی‌بینند و از کارفرما حمایت می‌کنند
	۴. ضعف ارتباط تشکلات کارگری با بدنه کارگران	به علت اینکه کارگران از لیدرها و نماینده‌های کارگری فعالیت رادیکال را طلب دارند شکاف ایجاد می‌شود
	۵. عدم اعتماد به اتحادیه‌ها محدودیت‌های اتحادیه‌ها و نبود سندیکا و اتحادیه‌های قوی	نبود یک سازمان کارگری قوی و مؤثر که بتواند نماینده واقعی حقوق و منافع کارگران باشد، یکی دیگر از دلایل اعتراضات است.
	۶. بدهی‌های دولت به شرکت‌های پیمانکاری	کارگران از محدودیت‌ها و موانعی که در راه تشکیل اتحادیه‌ها و سندیکاها کارگری وجود دارد اعتراض دارند
	۷. مدیریت ضعیف و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری‌های شرکت‌ها	باعث می‌شود که شرکت‌ها نتوانند به نیازهای کارگران پاسخ دهند و اعتراضات افزایش یابد
	۸. نداشتن صدا و نفوذ در تصمیمات مربوط به کار	کارگران از عدم شفافیت در مدیریت و تصمیم‌گیری‌های شرکت‌ها اعتراض دارند
	۹. افزایش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی	کارگران اعتراض دارند که نقشی در تصمیماتی که بر زندگی کاری آن‌ها تأثیر دارد ندارند
	۱۰. تشدید آگاهی سیاسی اجتماعی ناشی از مصرف رسانه‌ای و حضور در شبکه‌های اجتماعی و مجازی	به علت تنوع بالای و کثرت شبکه‌های مجازی روی کارگران و اعتراض آن‌ها تأثیر داشته است، ارتباط با سایر کارگران کشور، شناخت حقوق و قوانین کارگری و در بعضی موارد ارتباط با عوامل خارج از کشور

در این جا به برخی از مهمترین مستندات که از مصاحبه میدانی با خود کارگران و فعالان کارگری به دست آمده اشاره می شود. کارگران و فعالان کارگری اغلب اظهار داشته اند که اگر حقوق و دستمزد به میزان کافی برای تأمین هزینه های معیشتی کارگران تأمین نشود و سایر مطالبات آنها در حد خوب و رضایت بخشی تحقق نیابند به شدت نارضایتی خواهند شد و ممکن است اعتراضات و تظاهرات را ادامه دهند. شرایط کاری نامناسب می تواند شامل مواردی مانند عدم رعایت اصول بهداشت و ایمنی در محیط کار، عدم ارائه امکانات اولیه و رعایت حقوق کارگران، کار سخت و خطرناک و غیره باشد. در شرایطی که کارگران در محیطی نامساعد و با شرایط کاری بدون امکانات و خطرناک مواجه هستند، احساس نارضایتی و بی اعتمادی می کنند. در عسلویه، شرایط کاری برای کارگران بسیار سخت و خطرناک است. مثلاً کارگران در محیط هایی با دمای بالا، ابعاد کوچک، تهویه نامناسب و دور از خانه و خانواده خود مشغول به کار هستند. به علاوه، نگرانی های ایمنی نیز در این صنایع وجود دارد، زیرا یک حادثه غیرمنتظره ممکن است باعث ایجاد آسیب جسمی و یا حتی مرگ کارگران شود. به همین دلیل، شرایط کاری نامناسب و خطرناک می تواند به دلیلی برای اعتراضات کارگران در عسلویه شود. کمبود حقوق کارگری از جمله عدم امکان چانه زنی برای قرارداد کاری در شرایطی که هزینه های زندگی به دلیل تورم و افزایش قیمت ها افزایش یافته، باعث ایجاد فشار شدید برای کارگران می شود. در چنین شرایطی، کارگران با اکراه و اجبار قردادها را امضاء می کنند. از آن طرف هم نمی توانند نیازهای خود و خانواده هایشان را به صورت مناسب تأمین کنند. به همین دلیل، کارگران مجبور می شوند در شرایط نامناسبی کار کنند، با محدودیت های مالی و زندگی روبرو شوند و در شرایطی قرار می گیرند که احساس ناعدالتی و نارضایتی می کنند. افزایش هزینه های زندگی در شرایط اقتصادی نامناسب، باعث ایجاد فشار شدید بر کارگران شده است.

یافته‌های مربوط به مصاحبه با کارشناسان و پژوهشگران

جدول شماره ۵: دلایل مشارکت در اعتراض‌های کارگری در عسلویه از منظر کارشناسان و پژوهشگران

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	جایگاه مقوله‌ها به درصد
اقتصادی	۱. دستمزد ناکافی و پایین و عدم اصلاح دستمزدها به صورت جدی بر اساس تورم ۲. نارضایتی از سیاست‌های کارگری و حقوقی ۳. عدم پرداخت به موقع حقوق و مزایا ۴. توزیع نامناسب دستمزد و حقوق بین کارگران ماهر، نیمه ماهر و عادی ۴. فشار زیاد کاری و شرایط کار نامناسب ۵. تحولات اقتصادی و تغییرات سیاست‌های دولتی ۶. بی‌ثباتی شغلی و نگرانی از اخراج ۷. فساد و اختلاس ۸. عدم ارتقاء و امکان رشد شغلی	۵۰
اجتماعی فرهنگی	۱. سطح پایین و ضعیف استانداردهای رفاهی و خدماتی، سطح پایین بیمه‌ها ۲. سطح پایین آموزش حرفه‌ای ۳. بی‌توجهی به استانداردهای زیست محیطی در توسعه صنعتی و آلودگی‌های زیست محیطی و آب و هوا ۴. سطح پایین خدمات بهداشتی و درمانی ۵. تنش‌ها و تبعیض‌های قومی و مذهبی ۶. عدم رعایت حقوق کارگری و قوانین کار ۷. احساس بالای بی‌عدالتی یا تبعیض بین کارگران ماهر و ساده در محیط کار ۸. بی‌توجهی به نیازهای زندگی خانوادگی کارگران ۹. محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی برای اقلیت‌های قومی و مذهبی و محیط منفی کاری برای اقلیت‌ها ۱۰. افزایش جرائم و بزهکاری ۱۱. فشار روانی و استرس ناشی از کار مشکلات برای کارگر و خانواده اش	۲۵
نهادی و شبکه‌های اجتماعی	۱. عدم نظارت جدی بر کارفرمایان و پیمانکاران و عدم پاسخگویی کارفرمایان ۲. عدم اجازه تشکیل بایه صنفی کارگری ۳. عدم اجازه تجمع مسالمت آمیز کارگری برای مطالبه‌گری و پیگیری حقوق ۴. سطح پایین پاسخگویی نهادهای ملی و محلی شرکت‌های پیمانکاری ۵. ضعف ارتباط تشکلات کارگری با بدنه کارگران ۶. عدم شفافیت در شرکتها مثل عدم شفافیت مالی و عدم نظارت جدی بر کارفرمایان و پیمانکاران ۷. عدم وجود نمایندگی مناسب برای حل اختلافات و مشکلات ۸. عدم ارتباط قاعده مند کارگران با مدیریت و نبود فضای گفتگو ۹. برخورد‌های ناعادلانه و سوء مدیریت ملی، محلی و شرکتی ۱۰. نقش خوب فضای مجازی: تأثیر رسانه‌ها و فضای مجازی بر اعتراضات کارگران ۱۱. سایر	۲۵

در چارچوب شاخص‌های نهادی، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی مدل و نظریه حکمرانی خوب نتایج درج شده در جدول شماره ۲ دلایل و مطالبات تاثیرگذار بر مشارکت در اعتراض‌ها از دید کارشناسان علوم اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی به ترتیب عبارتند مقوله‌های اقتصادی ۵۰ درصد، اجتماعی و فرهنگی ۲۵ درصد، نهادی و شبکه‌های اجتماعی ۲۵ درصد. نتایج مصاحبه و مطالعه میدانی حاکی از سهم نسبتاً یکسان با تفاوت ۲۰ درصدی بیشتر برای کارگران و فعالان کارگری در ارتباط با مولفه‌ها و دلایل و مطالبات اقتصادی در اعتراضات کارگری در این شهر بودند. در ارتباط با مولفه‌های فرهنگی مقوله‌های اجتماعی- فرهنگی در هر دو سطح، جایگاه این مولفه یا دلایل نیز تقریباً برابر بود.

اما در ارتباط با جایگاه مولفه‌های نهادی اعم از نهادهای صنفی، نظارتی، پاسخگویی، ارتباط تشکیلاتی بین تشکل‌های صنفی با کارگران، حاکمیت قانون و غیره تفاوت محسوسی بود. در سطح کارشناسان، این مولفه در سطح ۲۵ درصد و در سطح کارگران و فعالان کارگری در سطح ۱۰ درصد بود. این تفاوت نظر در ارتباط با جایگاه مقوله نهادی و نظارتی از مولفه‌های مهم حکمرانی خوب نشانگر تفاوت سطح دانش تخصصی کارشناسان و عمق اطلاعاتی آنان نسبت به کارگران است که مشکلات را صرفاً به مولفه‌های اقتصادی و اجتماعی تقلیل نمی‌دهند، لذا برای بعد نهادی و نظارتی - مقرراتی به عنوان زیرساخت‌ها و بسترسازهای اصلی نیز توجه جدی دارند.

در ذیل، جزئیات مربوط به داده‌های هر مقوله آورده می‌شود

جدول ۶- جزئیات ریشه‌های اقتصادی اعتراضات از نظر کارگران

مقوله‌های اصلی	زیر مقوله‌ها	متون استخراجی
	۱. کمبود حقوق و دستمزد مناسب	یکی از شکایات رایج کارگران نرخ حقوق پایین است که باعث می‌شود آن‌ها نتوانند نیازهای خود و خانواده‌شان را برآورده کنند.
	۲. نارضایتی از سیاست‌های کارگری و حقوقی	کارگران از سیاست‌های کارگری و حقوقی شرکت نارضی باشند، از جمله سیاست‌های استخدامی، قوانین بیمه و بازنستگی، و یا حقوق و مزایای نامناسب.
	۳. عدم پرداخت به‌موقع حقوق و مزایا	کارگران اغلب به علت عدم پرداخت به‌موقع حقوق و مزایا، مانند بیمه‌ها و بازنستگی، اعتراض می‌کنند.
	۴. نارضایتی از توزیع نامناسب دستمزد	کارگران به خاطر توزیع نامناسب دستمزد و اختلاف بزرگ درآمد بین کارگران و مدیران اعتراض کنند.
اقتصادی	۵. فشار زیاد کاری و شرایط کار نامناسب	کارگران به خاطر فشار کاری زیاد و نبود تعادل بین کار و زندگی شخصی اعتراض کنند.
	۶. تحولات اقتصادی و تغییرات سیاست‌های دولتی	کارگران به علت تغییرات سیاست‌های دولتی یا تحولات اقتصادی که بر زندگی‌شان تأثیر می‌گذارد، اعتراض دارند.

کارگران به خاطر بی‌ثباتی شغلی و نگرانی از اخراج یا کاهش استخدام در شرکت اعتراض می‌کنند.	۷. بی‌ثباتی شغلی و نگرانی از اخراج
کارگران از بی‌عدالتی در تقسیم کار و مسئولیت‌ها ناراضی و اعتراض دارند.	۸. بی‌عدالتی در تقسیم کار
کارگران به دلیل فساد و اختلاس در سطوح مختلف شرکت اعتراض دارند.	۹. فساد و اختلاس
کارگران به دلیل عدم امکان رشد شغلی و ارتقاء در مقام‌های کاری ناراحت هستند.	

جدول ۷- جزییات ریشه‌های اجتماعی و فرهنگی از نظر کارشناسان

مقوله‌های اصلی	زیر مقوله‌ها	متون استخراجی
اجتماعی و فرهنگی	۱. عدم رعایت حقوق کارگری و قوانین کار	کارگران از نقض حقوق کارگری و قوانین کار توسط کارفرما اعتراض کنند.
	۲. تبعیض در محیط کار:	برخی کارگران از تبعیضات نژادی، جنسیتی یا دیگر انواع تبعیض در محیط کار اعتراض کنند.
	۳. بی‌توجهی به نیازهای زندگی خانوادگی کارگران و عدم حمایت‌های اجتماعی شرکت	کارگران از بی‌توجهی به نیازهای خانوادگی و زندگی شخصی خود اعتراض کنند.
	۴. محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی چرام، خانواده‌هایشان و وجود آسیب‌های اجتماعی متعدد اعتراض کنند	نبود امکانات تفریحی و فرهنگی مناسب برای خود و خانواده‌هایشان و وجود آسیب‌های اجتماعی متعدد اعتراض کنند
	۵. تبعیض نژادی، قومی و جنسیتی	برخی موارد کارگران به دلیل تبعیض نژادی، قومی و یا جنسیتی در محیط کار اعتراض کنند.
	۶. فشار روانی و استرس ناشی از کار	کارگران به علت فشارهای روانی و استرس ناشی از کار اعتراض کنند.
	۷. مشکلات محیط‌زیستی و آلودگی	کارگران به خاطر مشکلات محیط‌زیستی و بیماری‌هایی که به وجود آمده یا احتمال وقوع آن‌ها اعتراض کنند.
	۸. نقص در امکانات زندگی و زیرساخت‌های اجتماعی	کارگران به دلیل نقص در امکانات زندگی و زیرساخت‌های اجتماعی مانند مسکن، آموزش، سلامت و خدمات شهری اعتراض کنند.

جدول ۸- جزئیات ریشه‌های نهادی از دیدگاه کارشناسان

مقوله‌های اصلی	زیر مقوله‌ها	متون استخراجی
نهادی و شبکه‌های اجتماعی	۱. عدم نظارت جدی بر کارفرمایان و پیمانکاران	کارگران از نبود نظارت کافی به شدت ناراضی هستند.
	۲. عدم وجود نمایندگی مناسب برای حل اختلافات و مشکلات:	کارگران از عدم وجود نهادهای مؤثر و قابل اعتماد برای حل مشکلات و اختلافات کاری اعتراض کنند
	۳. عدم اجازه تشکیل یابی صنفی واقعی و مستقل کارگری	جلوگیری از اقدام‌های مؤثر اتحادیه‌ها
	۴. عدم اجازه تجمع‌های اعتراضی و مسالمت آمیز کارگری برای مطالبه‌گری	نبود امکان و عدم اجازه برای بیان اعتراض و بیان مشکلات
	۵. ضعف ارتباط تشکلات کارگری با بدنه کارگران	ضعف اتحادیه‌ها در ارتباط
	۶. نارضایتی از عدم شفافیت:	کارگران از عدم شفافیت در مسائل مربوط به شرکت، مانند تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌ها ناراضی باشند و اعتراض کنند.
	۷. عدم ارتباط مناسب با مدیریت و نبود فضای گفتگو	کارگران به دلیل عدم ارتباط مناسب با مدیریت و نبود فضای گفتگو در مورد مشکلات و نیازهای خود اعتراض کنند
	۸. برخورد‌های ناعادلانه و سوء مدیریت ملی، محلی، شرکتی:	کارگران از برخورد‌های ناعادلانه، سوء مدیریت و عدم پاسخگویی مسئولان اعتراض کنند.
	۹. استفاده از فضای مجازی:	کارگران می‌توانند از فضای مجازی به عنوان یک ابزار ارتباطی و اطلاع‌رسانی در اعتراضات و اعتصابات بهره‌برداری کنند. رسانه‌ها و فضای مجازی می‌توانند نقش مهمی در شکل‌گیری عمومیت اعتراضات و اعتصابات کارگری ایفاء کنند

در تحلیل مهمترین ریشه‌های اقتصادی اعتراض کارگران می‌توان موارد ذیل را بیان کرد: ۱. حقوق و دستمزد نامناسب موجب کاهش قدرت خرید کارگران می‌شود و در بلندمدت باعث فقر و بیکاری آن‌ها می‌شود. به‌علاوه، نامناسب بودن حقوق و دستمزد می‌تواند به عدم رضایت و ایجاد نارضایتی و اعتراضات بین آن‌ها منجر شود. ۲. شرایط کاری نامناسب می‌تواند شامل مواردی مانند عدم رعایت اصول بهداشت و ایمنی در محیط کار، عدم ارائه امکانات اولیه و رعایت حقوق کارگران، کار سخت و خطرناک باشد. در عسلیویه، شرایط کاری برای کارگران بسیار سخت و خطرناک است. مثلاً آن‌ها در محیط‌هایی با دمای بالا، ابعاد کوچک، تهویه نامناسب و دور از خانه و خانواده مشغول

به کار هستند. به علاوه، نگرانی‌های ایمنی نیز در این صنایع وجود دارد، زیرا یک حادثه غیرمنتظره باعث ایجاد آسیب جسمی و یا حتی مرگ کارگران شود. به همین دلیل، شرایط کاری نامناسب و خطرناک می‌تواند دلیلی برای اعتراضات در عسلویه باشد.

۳. کمبود حقوق از جمله عدم امکان چانه‌زنی برای قرارداد کاری در شرایطی که هزینه‌های زندگی به دلیل تورم و افزایش قیمت‌ها افزایش یافته، باعث ایجاد فشار شدید بر کارگران می‌شود و احساس ناعدالتی و نارضایتی می‌کنند. ۴. افزایش هزینه‌های زندگی در شرایط اقتصادی نامناسب، باعث ایجاد فشار شدید بر کارگران شده است. هزینه‌های زندگی شامل مواردی مانند خرید مواد غذایی، مسکن، پوشاک، مسائل پزشکی، ارتقای سطح زندگی و سایر موارد مرتبط با زندگی روزمره می‌شود. با افزایش هزینه‌های زندگی، و افزایش قیمت‌ها و تورم باعث شده که درآمد کفاف ندهد و کارگران نتوانند نیازهای خود و خانواده‌هایشان را به صورت مناسب تأمین کنند. باعث ایجاد فشار شدید بر آنها شده و اعتراضات آنان را به دنبال داشته است. ۵. تأخیر در پرداخت حقوق و بیمه‌ها باعث بروز مشکلات بیشتری برای کارگران می‌شود.

پیامدهای اعتراضات کارگری کارگران عسلویه

از آنجا که بررسی پیامدهای مختلف اقتصادی، سیاسی و اجتماعی اعتراضات کارگری یک موضوع کاملاً تخصصی و مبتنی بر دانش نظری و فهم بالای جامعه شناختی، اقتصادی و سیاسی است لذا پرسش‌های مربوط به پیامدها در سطح کارشناسان و پژوهشگران و فعالان کارگری طرح شدند و از طرح آن در سطح کارگری خودداری شد.

جدول ۹- پیامدهای اعتراضات عسلویه از نظر فعالان کارگری و کارشناسان

مقوله‌ها	زیر مقوله‌ها	جایگاه مقوله‌ها به درصد
اقتصادی	آسیب پذیری احتمالی بالای امنیت فیزیکی منابع انرژی، اختلال در انتقال انرژی، وارد آمدن زیان و آسیب بر اقتصاد ملی، افزایش ریسک و کاهش سرمایه‌گذاری در عسلویه و مناطق مشابه با افزایش رادیکالیسم کارگری، به خطر افتادن تاسیسات کاهش تولید پالایشگاه‌ها و پتروشیمی‌ها، اختلال در درآمدهای دولتی، کاهش بهره‌وری کاری، افزایش نرخ بیکاری، متوقف شدن برخی پروژه‌ها.	۳۵
اجتماعی فرهنگی	افزایش اضطراب‌های اجتماعی، افزایش تنش‌های اجتماعی، افزایش شکاف‌های قومی و مذهبی ناشی از تبعیض‌ها و وارد آمدن ضربات بالا بر همبستگی ملی و اجتماعی، افزایش شکاف و تنش بین کارگران ماهر و غیر ماهر، افزایش تنش‌ها و فروپاشی خانوادگی در کارگران به خاطر مشکلات شدید اقتصادی و تورم یا عدم امنیت شغلی، افزایش جرم و جنایت و غیره.	۲۵

افزایش بی ثباتی و آسیب پذیری امنیت داخلی، وارد آمدن ضرباتی بر مقبولیت عملکردی حکومت، بی اعتمادی فزاینده به نهادهای حکومتی، بی اعتمادی فزاینده به تشکل‌های صنفی کارگری، افزایش امکان دخالت گروه‌های بیگانه، کاهش اعتماد عمومی به دولت، افزایش تبلیغات بیگانگان و رادیوهای خارجی علیه جمهوری اسلامی، اثرات سرایتی اعتراضات کارگری به مناطق مشابه و شهرهای دیگر، افزایش ناامنی اجتماعی، افزایش فعالیت‌های گروه‌های افراطی، تضعیف قدرت کنترلی نیروهای انتظامی، افزایش تعداد اعتراضات خصوصاً در مناطق کارگری، تشویق گروه‌های مختلف به حمله سایبری، نفوذ و تحریک کارگران برای اقدامات اعتراضی، تخریب دارایی‌های عمومی و خصوصی، افزایش تنش قومی در منطقه عسلیویه و تشویق شدن به اقدامات خشونت‌آمیز و سرایت آن به شهرها و مناطق چندپاره قومی و مذهبی کشور، کاهش همبستگی و یکپارچگی بین مردم، نشان دادن عدم ثبات در کشور و صادر شدن بیانیه‌های حقوق بشری، افزایش جرایم داخلی، درگیری بین نیروهای امنیتی و معترضین، افزایش واگرایی و ضعف همبستگی در جامعه، تشدید تنش‌های قومی و رشد رادیکالیسم و تروریسم، تأثیرات بین‌المللی و منطقه‌ای و	نهادی اعم از بحران اعتماد به نهادهای صنفی- مدنی و سیاسی
--	--

بر اساس نتایج جدول بالا در ارتباط با پیامدهای اعتراض‌های کارگری در سال‌های پس از نیمه دوم دهه ۱۹۰ به ویژه در بهار ۱۴۰۲، مقوله پیامدهای نهادی و امنیتی در ابعاد سیاسی و اجتماعی رتبه نخست با ۴۰ درصد تخمینی، پیامدهای اقتصادی رتبه دوم با حدود ۳۵ درصد و پیامدهای فرهنگی، اجتماعی و روانی رتبه سوم با تخمین ۲۵ درصد را به خود اختصاص دادند. اهمیت فزاینده پیامدهای نهادی و سایر پیامدها نشان دهنده ارتباط در هم تنیده «امر اجتماعی» با «امر سیاسی» در ادبیات علوم اجتماعی و سیاسی است. در واقع همان در هم تنیدگی و اثرات سرایتی شاخص‌های اقتصادی، فرهنگی- اجتماعی و شاخص‌های سیاسی مدل مطرح در مدل و نظریه حکمرانی خوب است.

لذا اگر اعتراض‌های کارگری و بی اعتمادی یا کاهش اعتماد کارگران به نهادهای صنفی و حکومتی را در مقوله امر سیاسی قرار داده و بررسی کنیم این در خلا و بدون بستر رخ نمی‌دهد بلکه ریشه در بسترها و امر اجتماعی دارد. اعتراضات کارگری در عسلیویه می‌تواند به‌عنوان الگویی برای سایر مناطق کارگری در کشور استفاده شود. این الگوسازی باعث افزایش تعداد اعتراضات، خصوصاً در مناطق کارگری دیگر است و امنیت آن مناطق را به خطر اندازد. همچنین می‌تواند بر روی اعتراض سایر اصناف جامعه از بازنشستگان، معلمان و پرستاران تأثیر داشته و آن‌ها را به اعتراض بیشتر تقویت کند.

پیشنهادات نخبگان و کارشناسان برای کاهش اعتراضات در عسلیویه

کارشناسان توصیه‌های متعددی در ارتباط با رفع مشکلات کارگران دارند. در زمینه نهادی که از دیدگاه صاحب نظران مورد اهمیت است موارد ذیل بوده‌اند: ۱. تغییر و اصلاح سیاست‌های دولتی می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر روی شرایط کارگران و اعتراضات آن‌ها داشته

باشد. ۲. فرصت سازی برای فعالیت‌های نهادهای مدنی و سندیکاهای کارگری می‌تواند با افزایش اثربخشی عینی در حقوق صنفی سبب کاهش اعتراضات کارگران و افزایش امید به این سطح از فعالیت‌ها و کاهش فعالیت اعتراضی خیابانی می‌شود. ۳. توجه به مسائل محیط زیستی: اگر کارگران از شرایط محیط زیستی کارخانه‌ها و صنایع ناراضی باشند، این موضوع منجر به اعتراضات و اعتصابات شود. ۴. بهبود شرایط کاری، پرداخت به موقع حقوق، ارائه امکانات رفاهی و بهداشتی و رعایت حقوق کارگران به کاهش اعتراضات کارگری کمک کند. ۵. توسعه گفتگو و همکاری بین کارگران و سرمایه‌دارانی تواند به حل تضاد منافع و کاهش تنش‌ها کمک کند. ۶. ترویج فرهنگ احترام به تنوع قومی و مذهبی می‌تواند به کاهش تبعیضات و تنش‌های قومی و مذهبی کمک کند. ۷. ایجاد و توسعه سازه‌ها و امکانات اجتماعی مانند مراکز آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و ورزشی در منطقه عسلویه می‌تواند به افزایش رضایت شهروندان و کارگران و کاهش اعتراضات کمک کند.

۸. ایجاد برنامه‌های کاری بلندمدت و ارتقای ثبات شغلی برای کارگران و کارکنان منطقه عسلویه می‌تواند به کاهش اضطراب و استرس و کاهش اعتراضات کمک کند. ۹. ایجاد شفافیت در تصمیم‌گیری‌ها و عملکرد شرکت‌ها و دستگاه‌های دولتی می‌تواند به کاهش ناکارآمدی‌ها و اعتراضات کمک کند. این امر از طریق اطلاع‌رسانی مناسب، نظارت مؤثر و گزارش‌دهی مستمر به مردم انجام شود. ۱۰. تقویت ارتباطات و ایجاد فضای گفت‌وگو بین دولت، بخش خصوصی، جامعه مدنی و شهروندان می‌تواند به حل مشکلات و تنش‌ها و کاهش اعتراضات کمک کند. ۱۱. تشکیل شورایی توسعه منطقه‌ای شامل نمایندگان دولت، بخش خصوصی، جامعه مدنی و شهروندان می‌تواند به هماهنگی و همکاری در راستای رفع چالش‌های امنیتی و اعتراضات کارگری کمک کند. ۱۲. حمایت از تحقیق و توسعه در زمینه‌های مرتبط با صنعت نفت، گاز و پتروشیمی و حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی در منطقه عسلویه می‌تواند به رشد دانش‌بنیان و کاهش وابستگی به فناوری‌های خارجی کمک کند. این امر منجر به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و کاهش اعتراضات کارگری شود. ... و

در زمینه اقتصادی پیشنهادات ذیل را بیان داشته‌اند: ۱. توجه به سلامت و بهداشت کارگران با ایجاد و ارتقاء شرایط کاری سالم در صنایع عسلویه و توجه به بهداشت و سلامت آن‌ها. ۲. توجه به توسعه فرهنگی و اجتماعی با ایجاد مراکز فرهنگی، ورزشی و تفریحی. ۳. ارتقای حقوق دستمزدی و اجتماعی کارگران از جمله حق به کار، حق به آموزش، حق به سلامت و امنیت شغلی، حق به تعطیلات و

مرخصی‌های قانونی و حق به بازنشستگی، به کاهش اعتراضات کمک کند و در برقراری عدالت اجتماعی نقش داشته باشد. ۴. توجه به ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی ۵. توجه به اصلاحات ساختاری برای ایجاد توازن بین حقوق کارگران و منافع کارفرمایان، تقویت نظام رفع اختلافات و دادرسی کارگری، اجرای طرح‌های توسعه پایدار، حمایت از کارآفرینی و اشتغال، ارتقای فرهنگ و آموزش در جامعه و توجه به بهداشت و سلامت مردم.

نتیجه‌گیری، تاملات پایانی و پیشنهادات کاربردی

نتیجه این مطالعه میدانی حاکی از جایگاه نخست مولفه‌های اقتصادی، جایگاه دوم مولفه‌های اجتماعی و فرهنگی و سپس جایگاه سوم مولفه‌های نهادی (نظارتی، اعتمادی، تنظیمی و غیره) به عنوان محرک‌ها یا ریشه‌های اعتراضات کارگری در عسلویه بود. طبعاً عسلویه به دلایلی همچون تامین ۷۰ درصد ذخایر گازی، ترکیب جمعیتی همراه با برخی تبعیض‌ها از زاویه شکاف‌های مذهبی، قومی-زبانی و ماهر/ غیرماهر و پیامدهای مختلف آن در اهمیت تحلیل جامعه‌شناختی سیاسی و در ترکیب با رویکرد اقتصاد سیاسی بسیار می‌افزاید. در این مطالعه به خاطر سنجش و مقایسه نظر کارگران و فعالان کارگری و کارشناسان هر سه در نمونه مورد مطالعه آورده شد تا اهمیت این مولفه‌ها در بین کارشناسان، فعالان و کارگران بررسی و عمق تفاوت مشخص شود.

در کنار آن، صرفاً به نظر کارشناسان بسنده نشود و به تعبیر یکی از اعضای مکتب شیکاگو در کف خیابان به ریشه‌ها و عمق مطالبات و نارضایتی از زبان کارگران پرداخته شود تا در امر سیاسی و سیاست‌گذاری، صدای این قشر عزیز شنیده شود تا از رادیکالیسم کارگری در آینده جلوگیری شده و از چارچوب مدنی و نهادی در چارچوب مدل حکمرانی خوب مطرح شود. گرچه رتبه‌های مولفه‌ها در بین سه اجزای جامعه آماری یکسان بود اما به دلیل اهمیت محوری معیشت و حقوق و دستمزد در نزد کارگران و عدم عمق اطلاعاتی و تخصصی، وزن عمل اقتصاد در نزد کارگران و فعالان کارگری به مراتب بالاتر از کارشناسان بود. به دلیل اشراف دانش تخصصی و اهمیت عوامل نهادی اعم از نظارتی، تشکلی، کیفیت تنظیمی، شفافیت، اعتماد و غیره، اهمیت مولفه نهادی چه در ریشه‌یابی اعتراض‌ها و چه در پیامدها، این مولفه در نزد کارشناسان اهمیت بسیار بالایی در مقایسه با کارگران و فعالان کارگری در نتایج حاصل از مصاحبه میدانی داشت.

در این مطالعه بر اهمیت و پیامدهای نهادی اعتراض‌های کارگری از نظر کارشناسان و فعالان کارگری، توجه جدی شد که مهمترین آنها عبارت بودند از: افزایش بی‌ثباتی و آسیب‌پذیری امنیت داخلی، وارد آمدن ضرباتی بر مقبولیت عملکردی حکومت، بی‌اعتمادی فزاینده به

نهادهای حکومتی، بی اعتمادی فزاینده به تشکل‌های صنفی کارگری، افزایش امکان دخالت گروه‌های بیگانه، کاهش اعتماد عمومی به دولت، افزایش تبلیغات بیگانگان و رادیوهای خارجی علیه جمهوری اسلامی، اثرات سرایتی اعتراضات کارگری به مناطق مشابه و شهرهای دیگر و افزایش ناامنی اجتماعی می‌شوند

در نهایت، مهمترین پیشنهادهای کاربردی برای نهادمندسازی مطالبات و اعتراض‌های کارگری با محوریت نظریه و مدل حکمرانی خوب ارایه و توضیح داده شدند که فهرست می‌شوند: ۱. بهبود حقوق‌ها شرایط کاری، رفاهی و ایمنی ۲. توجه به توسعه پایدار و اجتماعی مرتبط و متعهد به بهبود کیفیت زندگی، برابری، عدالت، عدم تبعیض و رعایت استانداردهای زیست محیطی ۳. افزایش آگاهی کارگران آموزش و توسعه توانمندی‌های کارگران ۴. تعهد به اصول و قوانین کار ۵. ارتباط مستقیم با کارگران و حمایت از اتحادیه‌ها و سازمان‌های کارگری ۶. افزایش شفافیت ۷. ایجاد سیستم‌های نظارتی و ارزیابی کارآمد: ۸. تلاش برای کاهش تبعیض و تفکیک طبقاتی ۹. ایجاد مکان‌های امن برای اعتراض‌ها و بیان مسالمت آمیز کارگران ۱۰. توجه به استانداردهای محیط زیستی در توسعه صنایع جانبی وابسته به نفت و گاز در عسلویه و مناطقی از این دست.

منابع

- اعوانی، مریم (۱۳۹۹)، آسیب شناسی روند توسعه شهری (نمونه موردی: شهر عسلویه)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- بوزان، باری (۱۳۷۸)، مردم، دولتها و هراس. تهران، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پیران، پرویز (۱۳۸۴)، فقر و جنبشهای اجتماعی در ایران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۸.
- توسلی، امیرداریوش (۱۳۹۴)، شناسایی عوامل کلیدی موثر در اعتصابات کارکنان در سازمان با رویکرد اعتصابات کارگری، تهران: کنفرانس بین المللی پژوهشهای نوین در مدیریت و مهندسی صنایع.
- حاتمی نیا، احسان (۱۳۹۹)، پیامدها و چالشهای سیاسی - امنیتی ناشی از تحولات صنعت نفت و گاز در جنوب استان بوشهر پس از انقلاب اسلامی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- سردارنیا، خلیل اله (۱۳۸۸)، اینترنت و درگیرشدگی مدنی شهروندان، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، دوره ۱۶، شماره ۵۷.
- صدوق، ح.، سجادی ژ. و امیری، ن. (۱۳۹۳)، تحلیل پایداری اجتماعی اثرات توسعه صنعتی منطقه ویژه پارس جنوبی در بخش عسلویه، نشریه جغرافیا، تابستان، شماره ۴۱.

- لهسایی زاده، عبدالعلی (۱۳۷۷)، نابرابری و قشربندی اجتماعی، شیراز: مرکز انتشارات دانشگاهی.
- مومنی‌راد، اکبر (۱۳۹۲)، تحلیل محتوای کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، دوره ۴، شماره ۱۴.
- Bouckaret, G & De walle, S. (2003), Comparing Measures of Citizen Trust & Good Governance, International Review of Administrative Sciences, Vol.69.
- Honga, G, Kaia, Z. & Hanwen, Z. (2011), Research on Sustainable Development of Resource-Based Small Industrial and Mining Cities, Procedia Engineering, Vol. 21.
- Hsieh, F., Shanon, s., & Sara, E. (2005), Three Approaches to Content Analysis, Qualitativr Health Research, Vol.15, No.9.
- Leksono, A. W., Rendika, V. &, Hartono, D. (2018), The Factors That Affect Working Strike Action ,International Journal of Research & Review, Vol.5.
- Muller, E.K (2001), Industrial Suburbs and the Growth of Metropolitan
- Pittsburgh, Journal of Historical Geography, Vol.27,N0. 1.
- Plumptre, T & Graham, J. (1999), Governance & Good Governance, Institute on Governance, December. <http://www.scribd.com>.
- Vansant, J. (2001), Cooperation for Good Governance. July, Terry Sanford Institute policy.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی